

пов'язаний з дотриманням принципу справедливості та з загальною культурою населення.

Перелік використаних джерел

1. Налоговый кодекс Украины 2017 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.elzvit.org.ua/law-base/>.
2. Андрущенко В. Л. Морально-етичні імперативи податків та оподаткування (західна традиція) : монографія / В. Л. Андрущенко, Т. В. Тучак. – Київ : Алерта, 2013. – 369 с.
3. Волощук Р. Є. Система адміністрування податків: сутність та структура / Р. Є. Волощук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Voloschuk.pdf.

Верховод І. С.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ГАЛУЗЕВУ СТРУКТУРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В розвинутих економічних системах державна фіскальна політика, різні форми фіскальної підтримки бізнесу відіграють роль вагомого фактору формування галузевої структури національної економіки. Компенсуючи негативні екстерналії та заохочуючи позитивні, пом'якшуючи соціальні суперечності і забезпечуючи створення суспільних благ бюджетні видатки стали невід'ємним елементом системи забезпечення добробуту населення. При цьому, у розвинутих країнах загальна логіка залучення фінансових ресурсів держави до участі в ресурсному забезпеченні діяльності різних галузей відбиває рух від домінування ринкових механізмів фінансування до їх поступового доповнення державним фінансуванням, в міру доведення доцільності такого доповнення з точки зору впливу на суспільний добробут. При цьому, розвинуті суспільства прагнуть уникати монополізації державою ролі джерела фінансових ресурсів для галузей, де існують організаційно-технічні й соціально-економічні передумови для залучення комерційних джерел фінансування. На відміну від розвинутих економічних систем, Україна формує галузеву структуру державного фінансування за загальною логікою поступового роздержавлення, процедури і послідовність якої задається більше взаємодією сил впливу на політичні структури, ніж виваженою та узгодженою з провідними досягненнями економічної науки фіскальною регуляторною політикою.

Крім того, неоднакові можливості суб'єктів господарювання в різних галузях переносити тягар оподаткування на контрагентів відносин, оптимізувати базу оподаткування, різна структура доходів, що генерується в процесі їхньої діяльності (і оподатковується, відповідно за різною середньозваженою ставкою) зумовлюють різні позиції галузей в системі фіскальних відносин навіть без врахування свідомої галузевої диференціації фіскальних важелів.

Наведене вище зумовлює актуальність досліджень, присвячених уточненню впливу фіскального регулювання на галузеву структуру економіки, оці-

нці здатності чинних фіскальних пріоритетів сприяти позитивним структурним зрушенням в економіці.

Вплив фіскального регулювання на галузеву структуру розглядається, переважно, в контексті дослідження суспільних передумов і наслідків державної підтримки підприємств. Зокрема, проблеми оптимізації джерел фінансування виконання загальноекономічних функцій держави та державної економічної діяльності в різних галузях досліджуються як на рівні абстрактних та транснаціональних моделей в роботах В. Танзі, К. Шукнехта, К. Котарелі, А. Шиха, П. Ашіона, П. Самуельсона, так і з урахуванням особливостей вітчизняної економіки в працях В. М. Гейця, В. М. Опаріна, А. І. Крисоватого, Н. І. Федішина та інших.

Проблеми вибору засобів податкового заохочення та визначення сфер їх застосування розглядаються в цілій низці робіт, зокрема І. О. Луніної, О. О. Буланой, Н. Б. Фролової, Т. П. Богдан, Т. М. Паянок, Д. О. Чернікова, Я. В. Романчука, С. І. Гречаної, А. М. Соколовської та багатьох інших.

Використання терміну “фіскальне регулювання” дозволяє комплексно охопити всі аспекти державного впливу на економіку (окремі її сектори чи галузі), пов’язані як із вилученням коштів підприємств і домогосподарств до бюджетної сфери, так і їхнім подальшим розподілом (перерозподілом) між бюджетами та напрямками використання для ресурсного забезпечення всіх напрямів урядової активності. Відповідно, фіскальне регулювання більш комплексно відбиває важелі державного впливу на економіку, ніж термін “податкова підтримка”, бо враховує аспекти розподілу і використання бюджетних ресурсів.

Порівняння масштабів підтримки, що фактично отримують різні галузі за рахунок бюджетних ресурсів із пріоритетами структурних змін в економіці, дозволяє дати оцінку (в першому наближенні) відповідності фіскальної політики, важелів її реалізації бажаним структурним змінам в економіці, уточнити можливості поліпшення впливу цих важелів на структурні зрушення та окреслити зміни в принципах і пріоритетах фіскального регулювання, здатні сприяти поліпшенню його суспільних результатів, зокрема щодо структурних зрушень в економіці.

Виділимо кілька рис фіскальної допомоги суб’єктам господарювання вітчизняної економіки, важливих для пошуку джерел підвищення її ефективності. По-перше, провідний вплив на галузеву структуру національної економіки мають прямі державні видатки. При цьому структура державної участі в економічній діяльності, пріоритети використання ресурсів державного сектору, інститути, що регламентують таке використання історично формувались не в процесі поступової соціалізації ринкової економіки, а в межах, нажаль досить непослідовного та безсистемного визначення послідовності й масштабів роздержавлення економіки [1, с. 3]. Цьому сприяють як технологічні обмеження, що залишились у спадок від одержавленої економіки, так і недоліки державної політики реформування галузей з вагомою присутністю державного виробництва. Прикладом складностей, зумовлених технологічними обмеженнями, може бути житлово-комунальна інфраструктура, яка передбачає переважання колективних форм задоволення потреб в опаленні, водопостачанні і водовідведенні, відсутність технологічних елементів, що дозволяли б індивідуальний облік і обме-

ження доступу до таких благ. В основі багатьох недоліків державної політики реформ – потужний вплив бюрократії, що закономірно прагне зберегти під контролем найбільші масштаби ресурсів, навіть якщо це супроводжується зниженням суспільної ефективності їх використання та обмежує дію конкурентних механізмів розвитку галузі.

По-друге, фіскальна допомога у вигляді надання податкових пільг значно більш сконцентрована, ніж фіскальна допомога у вигляді прямих видатків бюджету на економічну діяльність. Якщо ціла низка галузевих комплексів (таких, як транспорт, зв'язок та телекомунікації, комунальне господарство, сільське господарство, освіта, охорона здоров'я та інші) поділяють між собою видатки державного бюджету порівняно рівномірно, то на кілька окремих галузей в складі таких комплексів припадає близько половини всієї суми доходів бюджету, недоотриманих внаслідок застосування податкових пільг. Зокрема, сільське господарство; фінансова діяльність; харчова промисловість; хімічне виробництво; оптова та роздрібна торгівля концентрують близько 67% всієї суми недоотриманих бюджетом податків.

Така сконцентрованість податкових пільг у дуже вузькому колі галузей отримувачів здається нам загрозливою щодо дотримання провідного принципу надання державної допомоги, закріпленого, зокрема, і в міжнародних угодах України, що регламентують її взаємодію з країнами партнерами в процесі інтеграції до ЄС. Це принцип збереження конкуренції (запобігання викривленню конкуренції) внаслідок формування штучних умов розширення масштабів економічної діяльності, без зв'язку з підвищенням її економічної ефективності [2].

Крім того, наявність в структурі податкових пільг тих, що надані стосовно акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів і акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) також вимагає докладнішого аналізу доцільності надання таких пільг. Їх обсяги значно поступаються обсягу пільг, наданих за податком на прибуток і зі сплати ПДВ, проте також досить значні, в масштабах потреби коштів для поліпшення фінансового забезпечення вирішення важливих соціальних завдань бюджету. Так, в 2011 р. пільги з акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів дорівнювали 2011,1 млн грн, або 3,4% загального обсягу податкових пільг, а в 2012 р. – 2765,5 млн грн, тобто 5,7% податкових пільг [4]. Оцінюючи доцільність надання таких пільг в умовах кричущого дефіциту фінансових ресурсів для забезпечення навіть мінімальних за світовими фінансовими нормами умов функціонування галузей соціальної сфери, варто врахувати власне сутність акцизного податку. Згідно класичного тлумачення, акцизні податки – це податки, що накладається на товари, які не є предметами першочергової необхідності, рівень рентабельності виробництва яких є досить високим (предмети розкоші, так звані люксові товари тощо) та такі товари, які шкідливі для людини (горілчані та тютюнові вироби тощо), споживання яких має бути обмеженим з патерналістських міркувань. Отже надаючи пільги щодо акцизів, уряд, практично субсидує споживання предметів розкоші, чи шкідливих для

споживачів товарів, вилучаючи фінансові ресурси від вирішення проблем першочергової соціальної значущості.

Відповідно, такі риси впливу податкових пільг в Україні на галузеві зрушення в економіці ніяк не можна визнати відповідними пріоритетам зростання суспільного добробуту та надання допомоги тим галузям, функціонування яких породжує позитивні екстерналії, на тлі компенсації негативних екстерналій додатковим податковим тиском на галузі, що їх породжують.

Перелік використаних джерел

1. Богатирьова Є. М. Податкове навантаження як індикатор результативності податкових реформ в Україні / Є. М. Богатирьова // Економічний простір : зб. наук. праць. – 2014. – № 84. – С. 110–121.

2. Комітет СОТ із субсидій та врівноважених заходів, нова і повна нотифікація відповідно до ст. XVI: 1 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ 1994 р.) і ст. 25 Угоди про субсидії та врівноважені заходи, G/SCM/N/253/UKR, 11.07.2013 р.

3. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку : у 3 т. / за ред. чл.-кор. НАН України А. І. Даниленка. – Київ : Фенікс, 2008. – Т. 1. – 468 с.

4. Черніков Д. О. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні / Д. О. Черніков. – Київ : НІСД, 2013. – 28 с.

Волотко Е. В.

заступник директора з соціально-виховної роботи
Інституту економіки
Класичний приватний університет

ПОДАТКОВА СВІДОМІСТЬ – АСПЕКТИ ВИХОВАННЯ

Історія будь якої країни, розвиток, становлення, розквіт не можливі без такого поняття, як податки. Але ставлення громадськості до фіскальної служби є неоднозначним, іноді навіть ворожим. Проблеми взаємодії між податківцями та платниками податків обумовлені певними причинами. Головними з них можна вважати недосконалість та постійні зміни податкового законодавства, економічну й політичну кризу в суспільстві та відсутність історичної традиції сплати податків.

Податкова система будь-якої держави є національною. Це означає, що вона формується на основі національної культури, національної психології, ментальності. Вивчення школярами та студентами української культури та історії сплати податків буде сприяти формуванню податкової свідомості. В свою чергу проблема патріотичного виховання потребує комплексного вивчення та зусиль наукової спільноти.

Відомо, що виховного впливу суспільства зазнає кожна людина. Суспільне виховання є засобом самозбереження й розвитку людства, його цивілізаційної, матеріальної та духовної культури. Тому кожне суспільство створює й удосконалює свою систему виховання. Найбільш загальна мета виховної діяльності суспільства полягає в тому, щоб передати наступним поколінням соціальний і духовний досвід, підготувати їх до суспільної діяльності.